

فصل ۲ سرزمین ما

جمعیت ایران

حتماً تاکنون کلمه‌ی «جمعیت» را شنیده‌اید. این کلمه چه چیزی را به ذهن شما می‌آورد؟

فعالیت

- ۱- جمعیت کلاس شما چند نفر است؟
- ۲- با راهنمایی معلم، در این باره پرس و جو کنید که جمعیت هر کلاس مدرسه و همچنین، جمعیت کل مدرسه‌ی شما چند نفر است.
- ۳- جمعیت کلاس شما از جمعیت کلاس شما بیشتر است یا کمتر؟
- ۴- اکنون کاریگرگی شماره‌ی (۳) (جمعیت مدرسه‌ی ما) را کامل کنید.
- ۵- آیا می‌توانید بگویید جمعیت شهر یا روستای محل زندگی شما تقریباً چند نفر است؟

به مجموعه‌ی افرادی که در یک جا زندگی می‌کنند، جمعیت می‌گویند.

نام: زینب	نام خانوادگی: ترکمان	استاد مربوطه: جناب آقای دکتر جمشید سروری
مقطع تدریس: ابتدایی	پایه تدریس: پنجم	موضوع تدریس: جمعیت ایران
سال تحصیلی: ۹۸-۹۷	شماره طرح درس: (۵)	مدت: ۴۵ دقیقه

فعالیت های قبل از تدریس: تعیین اهداف (اهداف کلی - اهداف جزئی)

❖ اهداف کلی درس

✓ آشنایی با جمعیت ایران

❖ اهداف جزئی

- ✓ تعریف جمعیت را بدانند.
- ✓ مزایای افزایش جمعیت را بشناسند.
- ✓ تغییرات جمعیت کشور طی سال های اخیر را بدانند.
- ✓ با نحوه توزیع جمعیت در کشور آشنا باشند و دلیل توزیع ناهمگون جمعیت را درک کنند.
- ✓ عوامل جاذب و دافع جمعیت را بشناسند.

اهداف رفتاری در حیطه شناختی: انتظار می رود دانش آموزان در پایان این درس بتوانند

- ✓ مفهوم "جمعیت" را تعریف کنند.
- ✓ ۳ مورد از مزایای افزایش جمعیت را توضیح دهند.
- ✓ نحوه توزیع جمعیت در کشور را شرح دهند.
- ✓ ۳ مورد از دلایل تراکم بالای جمعیت در تهران را نام ببرند.
- ✓ برای جلوگیری از مهاجرت نسل جوان از استان همدان به سایر استان ها راه حل های ابتکاری ارائه دهند.

اهداف رفتاری در حیطه عاطفی: انتظار می رود دانش آموزان در پایان این درس بتوانند

- ✓ به جمعیت منطقه محل سکونت خود توجه کنند.
- ✓ برای داشتن خواهر و برادر ارزش قایل شوند.
- ✓ به عوامل مرتبط با توزیع جمعیت در کشور توجه کنند.
- ✓ به شناسایی عوامل جاذب جمعیت در منطقه محل سکونت خود علاقمند شوند.
- ✓ به تلاش برای حفظ جمعیت در یک منطقه احترام بگذارند.

تعیین اهداف رفتاری در حیطه روانی - حرکتی: انتظار می رود دانش آموزان در پایان این درس بتوانند

- ✓ جمعیت مدرسه خود را بدست آورد.
- ✓ نقشه پراکندگی جمعیت کشور را رسم کند.
- ✓ درباره عوامل مرتبط با کم بودن رشد جمعیت در استان همدان گزارشی تهیه و در کلاس ارائه نمایند.
- ✓ درباره ویژگی های پراکندگی جمعیت در کشور، در گروه خود توضیح دهد.
- ✓ در خصوص عوامل مهاجرت از منطقه سکونت خود به سایر مناطق تحقیق کرده و در کلاس ارائه نماید.

ارزشیابی تشخیصی

- ✓ مفهوم جمعیت چیست؟
- ✓ مزایای افزایش جمعیت را شرح دهید.
- ✓ عوامل جاذب و دافع جمعیت را در سه مثال توضیح دهید.
- ✓ نواحی مختلف آب و هوایی کشور را نام ببرید.
- ✓ دلیل رونق اقتصادی در ناحیه خزری چیست؟

ایجاد انگیزه

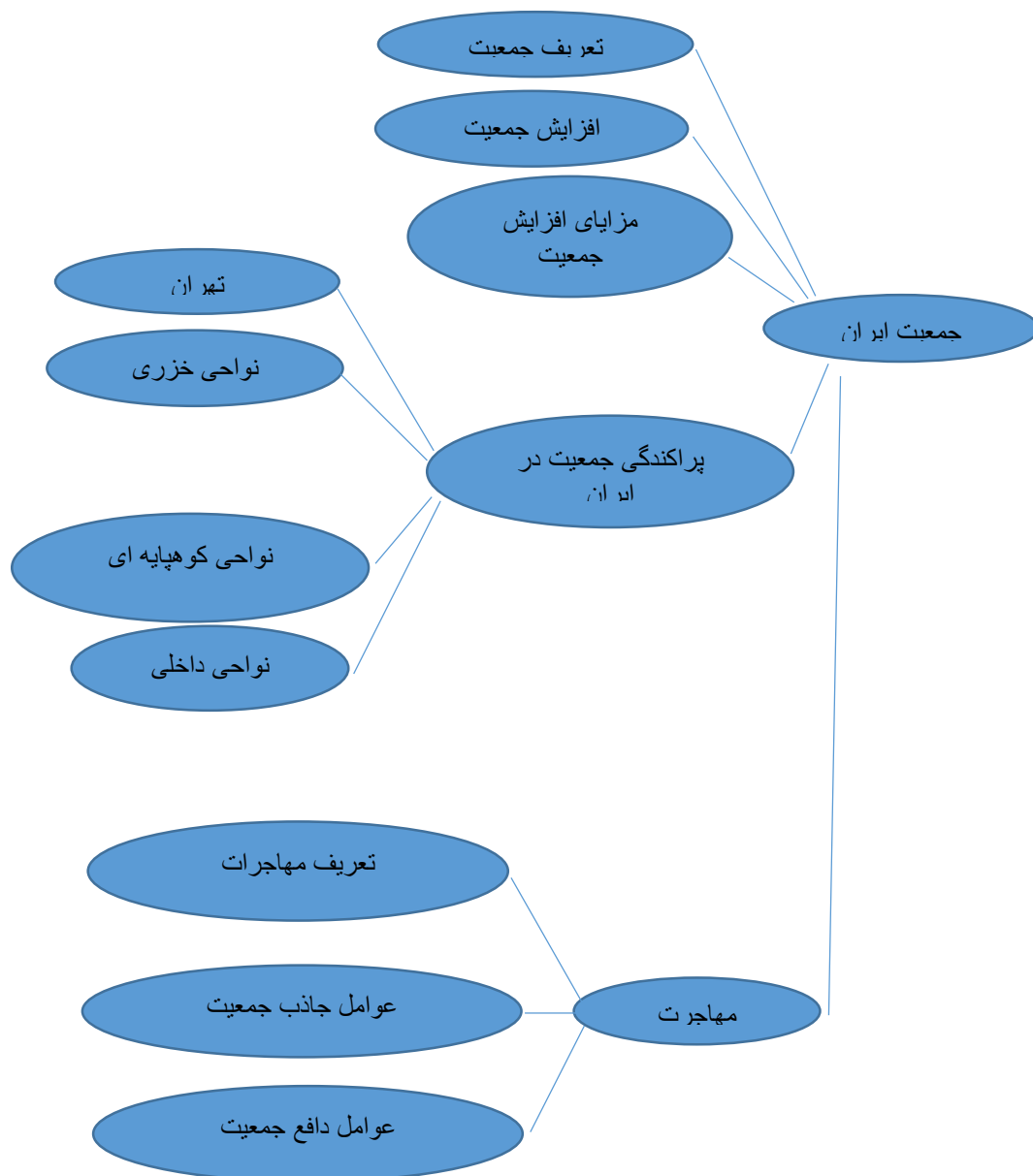
از دانش آموزان می‌خواهیم به این سوالات پاسخ دهند:

- ✓ آیا خواهر و برادر دارند؟
- ✓ چه بازی‌هایی با خواهر یا برادر خود انجام می‌دهند؟
- ✓ بچه‌هایی که تک فرزند هستند دوست دارند خواهر یا برادر داشته باشند؟
- ✓ اعضای خانواده خود را به بقیه دانش آموزان معرفی کنند.
- ✓ آپارتمان زندگی‌شان چند نفر جمعیت دارد.

پیش سازمان دهنده‌ها

- ✓ جمعیت را تعریف کنید.
- ✓ تغییرات جمعیت کشور طی سال‌های اخیر چگونه بوده است؟
- ✓ با نحوه توزیع جمعیت در کشور چگونه و دلیل توزیع ناهمگون جمعیت چیست؟
- ✓ عوامل جاذب و دافع جمعیت را کدامند؟
- ✓ معنای مفهوم "مهاجرت" چیست؟

سازماندهی مطالب درس

فعالیت های حین تدریس

❖ مهارت آغازین

- ✓ استفاده از نقشه پراکندگی جمعیت
- ✓ در صورت هوشمند بودن مدرسه، استفاده از فیلم کوتاه با موضوع عوامل جاذب و دافع جمعیت

❖ انتخاب روش تدریس و ارائه درس

نقشه پراکندگی جمعیت را روی تابلو کلاس نصب کردم. دانش آموزان با تعجب و کنجکاوی به آن نگاه می کردند. سارا دستش را بالا برد و پرسید خانم این چیه؟

صدای پیچ بچه‌ها توی کلاس پیچید.

من روبروی بچه‌ها ایستادم و پرسیدم بچه‌ها کسی جواب سوال سارا را می‌داند؟

مریم با تردید دستش را بالا برد و گفت خانم نقشه ایرانه؟

همه بچه‌ها به سمت او چرخیدند و من با سر حرفش را تایید کردم و گفتم آفرین! درسته.

زهرایا با تعجب گفت ولی چرا شبیه نقشه توی کتابمان نیست؟

من گفتم دقیقا درسته عزیزم. این هم یک نقشه است اما با آن چیزی که شما دیدید متفاوت است به خاطر این که موضوعشان

فرق دارد. نقشه توی کتاب شما مخصوص نشان دادن عوارض جغرافیایی مثل کوه یا دریا است اما این نقشه که من آورده ام

مخصوص نشان دادن پراکندگی جمعیت است. کسی می‌دونه پراکندگی یعنی چی؟

شبنم دستش را بالا برد و گفت یعنی کجاها جمعیت زیاده یا کجاها کم.

من گفتم درسته. بچه‌ها دقیق به این نقشه نگاه کنید. همونطور که می‌بینید بعضی از قسمت‌ها، نقشه وجود تعداد زیادی از

افراد رو نشون میده و بعضی از جاها تعداد کم.

به مجموعه افرادی که در یک جا زندگی می‌کنند، جمعیت میگن. مثلاً اگه الان یک نفر وارد کلاس ما بشه و بپرسه جمعیت

کلاستان را بگید ما باید چی جواب بدیم؟ بچه‌ها یک صدا گفتن: ۳۰ نفر.

آفرین دخترهای گلم.

بچه‌ها، ما میدونیم همیشه به تعدادی آدم می‌میرند و تعدادی متولد می‌شوند، حالا می‌تونید به من بگید اگر تعداد تولد‌ها

بیشتر از تعداد مرگ باشه، چه اتفاقی می‌افتد؟

محدثه و سارا با هم گفتند: جمعیت زیاد میشه. من گفتم: دقیقا درسته عزیزم!

که به اون می‌گیم افزایش جمعیت.

دخترهای من، به نظرتون اگه جمعیت کشورمون زیاد شه، چه خوبی‌هایی میتونه داشته باشه؟

مینا گفت خیلی خوب میشه، اونوقت شاید من هم به خواهر داشته باشم. من گفتم آفرین عزیزم، علاوه بر این باعث میشه کشور

ما همیشه نیروی کار جوان داشته باشه و نیروی دفاعی کشورمان بیشتر می‌شود.

حالا همه صفحه ۲۴ کتابتان را باز کنید و به نمودار نگاه کنید.

روی خط افقی سال و روی خط عمودی تعداد جمعیت به میلیون نوشته شده و ما با نگاه کردن به هر ستون میتونیم بفهمیم در

هر سال چند میلیون نفر در کشورمان زندگی کرده‌اند. رویا گفت: خانم سال ۱۳۳۵ از همه کمتره، ۲۰ میلیون نفر.

من گفتم: آره عزیزم و هر چقدر جلوتر اومدیم چه اتفاقی افتاده؟ بچه‌ها یک صدا گفتند: جمعیت افزایش یافته.

دقیقا درسته. حالا بیاید دوباره به تابلوی پراکندگی جمعیتی که روی تابلو نصب کردم نگاه کنیم. همونطور که می‌بینید، جمعیت

توی بعضی از قسمت‌ها بیشتر و بعضی از قسمت‌ها کمتره. قسمت‌هایی مثل تهران و نواحی خزری و کوهپایه‌ای (هم زمان محل

آنها روی نقشه را نشان دادم) پر جمعیت و نواحی داخلی کم جمعیت. کسی میتونه به من بگه چرا همه‌ی قسمت‌ها به یک

اندازه جمعیت ندارند؟ چرا توی نواحی داخلی افراد کمتری زندگی می‌کنند؟

سیما گفت: چون اونجا آب ندارند. گفتم: بله، بچه‌ها توی نواحی داخلی کشور به خاطر بارندگی کم و خاک نامناسب جمعیت کمی

زندگی میکنند اما شهری مثل تهران که پر جمعیت‌ترین جای کشور است به دلیل دانشگاه‌ها، ادارات و کارخانه‌ها جمعیت

زیادی زندگی می کنند. با خودکار به ناحیه خزری اشاره کردم و گفتم اما این ناحیه، کسی میتونه اسم دو تا از شهرهای ناحیه خزری رو بگه؟ بچه ها اسم های رامسر، رشت، چالوس و ساری را گفتند.

گفتم: درسته! حالا به من بگید به نظر شما چرا این نواحی پر جمعیت هستند؟ مهشید گفت خانوم چون کلی آب هست تا باهاش برنج بکارن. گفت بله دخترم، در این ناحیه به خاطر باران کافی و خاک حاصلخیز و آب و هوای مناسب، کشاورزی رونق داره. حالا به ناحیه کوهپایه ای نگاه کنید. کدوم استان توی این قسمته؟ بچه ها با هم داد زدند استان همدان! آفرین عزیزای من، استان خودمون. این قسمت ها بخاطر آب و هوای معتدل و خاک آبرفتی و معادن پر جمعیت شده.

بچه ها! از بین شما کسی هست که از شهر دیگه ای به همدان اومده باشن و اصالتا به شهر دیگه ای برگردند؟ تقریبا نصف کلاس دستشان را بالا بردند و من از بین آنها از مریم و آرزو خواستم بگویند چرا شهر خود را ترک کردند که هر دوی آنها گفتند به دلیل شغل پدرانشان.

گفتم بچه ها به این که ما برای کار یا زندگی از جایی به جای دیگر بریم مهاجرت میگویند. بعضی ها به شهر دیگر مهاجرت می کنند و ممکن است بعضی ها به کشور دیگری مهاجرت کنند. وقتی مردم مهاجرت میکنند و به شهر جدیدی می روند در آن شهر افزایش جمعیت اتفاق می افتد.

حالا به عکس صفحه ۲۶ نگاه کنید و ببینید چه چیزهایی باعث جذب جمعیت و چه چیزهایی باعث کاهش جمعیت می شود. همانطور که می بینید درآمد بیشتر، شغل بیشتر، فروشگاه های بزرگ، دانشگاه و بیمارستان های مجهز جذب کننده جمعیت و خشکسالی، کمبود آب، جنگ و کمبود درآمد و شغل دور کننده جمعیت هستند.

مهارت پرسش کردن و ارزشیابی تکوینی

الف..

- ✓ جمعیت را تعریف کنید.
- ✓ افزایش جمعیت را تعریف کنید.
- ✓ سه مورد از مزایای افزایش جمعیت را نام ببرید.
- ✓ جمعیت ایران طی ۱۰ سال گذشته چه تغییری داشته است؟

ب..

- ✓ سه ناحیه پر جمعیت ایران را نام ببرید.
- ✓ چرا تهران پر جمعیت ترین ناحیه ایران است؟
- ✓ چرا نواحی داخلی ایران کم جمعیت است؟
- ✓ مهاجرت را تعریف کنید.

مهارت تمرین کردن

ابتدا تمام دانش آموزان کلاس را به ۶ گروه ۵ نفری تقسیم نموده و از آنها میخواهیم هر گروه قسمتی را که برایشان تعیین شده را توضیح دهند.

- ✓ گروه ۱: جمعیت و افزایش جمعیت
- ✓ گروه ۲: مزایای افزایش جمعیت

- ✓ گروه ۳: تغییرات جمعیتی ایران طی سالهای گذشته
- ✓ گروه ۴: توزیع جمعیت در نواحی خزری و تهران
- ✓ گروه ۵: توزیع جمعیت در نواحی کوهپایه ای و داخلی
- ✓ گروه ۶: مهاجرت و عوامل جاذب و دافع جمعیت

مهارت پایان دادن درس و جمع‌بندی

جمعیت عاملی مهم در توسعه و پیشرفت یک کشور است به شرط آن که منابع و زیر ساخت های منطقه به خوبی بررسی شده و از نیروی جوان برای استفاده بهینه از آن استفاده شود. در غیر این صورت مهاجرت به سایر مناطق و کشورها صورت می پذیرد که از دست دادن نیروی جوان باعث تضعیف آن کشور می شود.

فعالیت های پایانی تدریس: ارزشیابی پایانی

✓ جمعیت ایران به نسبت ۱۰ سال گذشته کاهش یافته است.

صیحیح غلط

✓ اگر تعداد تولد ها به نسبت سال گذشته بیشتر شود به آن افزایش جمعیت می گویند.

صیحیح غلط

✓ فروشگاه های بزرگ از عوامل جاذب جمعیت هستند

صیحیح غلط

✓ نواحی داخلی ایران از عوامل پر جمعیت کشور هستند

صیحیح غلط

✓ -رشته کوه البرز جزو مناطق خزری ایران است.

صیحیح غلط

سوالات کتبی صحیح و غلط

✓ مهم ترین عاملی که باعث شده است تهران پر جمعیت ترین منطقه ایران باشد،

..... بودن آن است.

✓ از عوامل دافع جمعیت می توان به و اشاره کرد.

✓ هنگامی که مردم برای به دست آوردن کار یا زندگی از جایی به جای دیگر می روند به آن

..... میگویند.

✓ در ناحیه خزری و و موجب رونق کشاورزی شده است.

✓ به مجموعه افرادی که یکجا زندگی می کنند میگویند.

سوالات کتبی جای خالی

✓ پر جمعیت ترین ناحیه ایران کدام است؟

الف) تهران ب) ناحیه خزری ج) اصفهان د) نواحی داخلی

✓ کدام عامل، از عوامل دافع جمعیت نیست؟

سوالات کتبی چهار گزینه ای

<p>الف) خشکسالی ب) جنگ ج) کمبود آب د) جاده های پرخطر</p> <p>✓ کدام ناحیه ایران دارای خاک آبرفتی و معادن است؟</p> <p>الف) نواحی جنوبی ب) نواحی شرقی ج) ناحیه خزری د) ناحیه کوهپایه ای</p> <p>✓ کدام گزینه جزو مزایای افزایش جمعیت نیست؟</p> <p>الف) استفاده بیشتر از منابع طبیعی ب) داشتن خواهر و برادر</p> <p>ج) داشتن نیروی کار جوان د) داشتن نیروی دفاعی نیرومند</p> <p>✓ جمعیت ایران به نسبت ۱۰ سال گذشته</p> <p>الف) تغییری نداشته است ب) دو برابر شده است</p> <p>ج) افزایش یافته است. د) کاهش یافته است.</p>	
---	--

<p>✓ جمعیت را تعریف کنید.</p> <p>✓ چگونگی افزایش جمعیت را توضیح دهید</p> <p>✓ مزایای افزایش جمعیت را چیست؟</p> <p>✓ تغییرات جمعیت کشور طی سال های اخیر چگونه بوده است؟</p> <p>✓ با نحوه توزیع جمعیت در کشور چگونگی و دلیل توزیع ناهمگون جمعیت چیست؟</p>	<p>سوالات کتبی تشریحی</p>
---	---------------------------

دادن تکالیف و فعالیت های عملی

- از دانش آموزان خواسته می شود هر گروه به تمایل خود یکی از تکالیف زیر را انتخاب کرده و جلسه بعد تحویل دهند:
- ✓ رسم نقشه ی پراکندگی جمعیت.
 - ✓ تهیه گزارشی از جمعیت مدرسه ، به تفکیک کلاس ها.
 - ✓ رایحه گزارشی در خصوص نحوه توزیع جمعیت در استان همدان.
 - ✓ تهیه نشریه دیواری در خصوص عوامل جاذب و دافع جمعیت در غرب کشور.
 - ✓ رایحه راهکارهای ابتکاری برای جلوگیری از مهاجرت جمعیت از استان.
 - ✓ مقایسه جمعیت استان همدان در ۲۰ سال گذشته.

نقد و بررسی درس

محاسن و نقاط قوت

- استفاده از موارد بصری (نمودار، نقشه و تصویر) در کنار متن که باعث جلب توجه کودکان شده و به درک بهتر مطلب کمک می کند.
- توضیح متن بر روی نقشه پراکندگی جمعیت در صفحه ۲۵.
- توضیح عوامل جاذب و دافع جمعیت فقط از طریق تصویر که به ماندگاری در ذهن کودک کمک می کند.
- وجود پرسش هایی در خصوص زندگی کودک.

معایب و نقاط ضعف

تعریف جمعیت در قسمتی نوشته شده که خیلی مشخص نیست و جلب توجه نمی کند. توضیحات در خصوص افزایش جمعیت ناکافی و بدون مقدمه چینی است. صرفاً به مزایای جمعیت اشاره شده نه معایب آن.

ارائه پیشنهادهای مناسب و راهبردهای امی جهت تقویت نقاط قوت و محاسن درس

استفاده از عکس های جذاب تر برای صفحه ۲۲
تشویق کودکان به شناسایی نقاط قوت محل سکونت خود
ارایه پرسش هایی برای بحث گروهی

ارائه پیشنهادهای مناسب و راهبردهای علمی جهت حذف یا تعدیل نقاط ضعف درس

قبل از توضیح جمعیت با توضیحی مختصر نحوه به دست آوردن نرخ جمعیت را بگویند بعد به افزایش جمعیت اشاره کنند. در کنار اشاره به مزایای افزایش جمعیت به معایب آن در صورتی که به درستی مدیریت نشود هم اشاره شود. بهتر بود در کنار اشاره به عوامل دافع جمعیت در نواحی داخلی به نقاط قوت آنها که در صورت جهت دهی درست می توانند جاذب جمعیت و منجر به رونق اقتصادی هم شوند نیز اشاره شود. در کنار اشاره به عوامل جاذب جمعیت در قطب های جمعیتی کشور به راه هایی برای حفظ منابع آنها نیز اشاره شود.